

KÖZLEMÉNYEK

Bocatius János Diariuma. Bocatius János műveinek kritikai kiadásában *Diarium* címmel jelentek meg az általa *Calendarium historicum*-ba írt feljegyzések. A kiadás készítőjének az eredeti kézirat nem állt rendelkezésére, ezért 18. századi másolatokból dolgozott. E másolatokban a bejegyzések „szerzőit” monogramok jelölik. Ezeket figyelembe véve a kritikai kiadásba harminc Bocatius által írt bejegyzés került be.¹

A 18. századi másolatokból, az azokhoz írt rövid tudósításokból tudtuk, hogy többen is naplóként használták Paul Eber *Calendarium historicum* címmel Wittenbergben 1564-ben megjelent művének egyik példányát. A kötetet az első bejegyzőről Briccius Kokavinus naplójaként emlegeti a szakirodalom. Bocatius János után Melchior Matthaei és mások szintén szaporították a feljegyzések számát. A 18. században készült másolatok egy része a kötetben található sorrendet (= az év napjainak sorrendjét) követi, másról az évek is elkülönülnek. A tartalomtól hozzávetőlegesen megállapítható volt, hogy melyik bejegyzőnek mikor lehetett birtokában a kötet. Feltűnő a másolatokban, hogy néha olyan időre vonatkozó bejegyzések mellől is hiányoznak a bejegyző személyét feltüntető monogramok, amikorról a tulajdonost ismerjük.

Nemrég a miskolci Evangélikus Gyülekezet Könyvtárában előkerült az eredeti kéziratot tartalmazó kötet.² Ebből nemcsak az derül ki, hogy a 18. századi másolatok nem mindig szó szerint tartalmazzák a szöveget, hanem az is, hogy a kötet tulajdonosai nagyon gyakran régebbi eseményeket is feljegyeztek. Vagyis a későbbi tulajdonosok az előző tulajdonos idején történt eseményeket is rögzítettek. A bejegyzők közt gondos paleográfiai mérlegelés ellenére maradtak számonkra azonosítatlan személyek, Szerencsére Bocatius János jellegzetes írását jól el lehet különíteni a többtől. A tartalomtól teljesen egyértelmű, hogy melyik íráskép az övé. (Ezt Bocatius máshonnet származó írásával való egyezés is támogatja.)

A kézírás alapos átvizsgálásának eredményeként a kritikai kiadásban közölt 30 bejegyzésnek több mint a fele nem Bocatius kezétől származik, ezeket törölnünk kell annak neve alól. Egy bejegyzés a kiadásban kétszer szerepel, 1594 és 1595. június 20-i dátumnál, ráadásul a 18. századi másolatok *Habetur Epperiessini delectus civium* formája nehezen értelmezhető. Olvasatunkban ez *deletus civium*, a dátum egyértelműen 1595.

Az elhagyások, szövegváltozatok, dátumváltozás, sőt eddig nem közölt bejegyzések indokolják, hogy újra megjelentessük Bocatius János hiteles bejegyzéseit. Bocatius 1594–1595-ben birtokolta a kötetet. Mindössze egyetlen datált korábbi adat származik kezétől, első személyben saját születésének pontos idejét rögzíti. A szakirodalom az 1594-1595-ös feljegyzéseket azok tartalma

¹ BOCIUS, Joannes: *Opera quae exstant omnia. I–III.* Ed. Franciscus CSONKA. Poetica [1–2]. Prosaica. Bp. Akadémiai Kiadó, 1990–1992. A *Diarium* kiadása a prózai művek közt, 83–85.

² Jelzete: J. VII. 342. A nyomtatáskor szabadon maradt írófelületet üres levelek közbekötésével bővítették (az eredeti kiadói kötés elkészültekor) már Wittenbergben.

alapján már szétválogatta. Mi most ettől eltekintünk, először az évvel ellátott adatokat, majd az év nélkülieket közöljük betűhíven.³

Végül közzéteszünk egy verset, melyet Széchy Tamás († 1618) írt a feljegyzések közé. A szakirodalom Széchy Tamásnak tulajdonít két magyar nyelvű verset.⁴ Bocatius és Széchy kapcsolatát őrzi egy Bocatius-vers.⁵ Lehetséges, hogy a Széchy által beírt vers e kapcsolat „eredménye”, azt Széchy a kötetbe esetleg akkor jegyezte be (mintegy emlékkönyvbe), amikor az Bocatius tulajdonában volt.

- 1569 [25. Dec.]⁶ Hoc die *secunda* hora pomeridiana natus et ego (Joannes Bocatius) *per Dei gratiam* adhuc vivo. Anno a *Christo* nato 1569.
- 1594 [9. Mai.] Anno 1594 circiter horam 4. pomeridianam ortum *est* incendium in suburbio Eperiensis ad occasum plateae, vulgo die Zigeiner gass, ubi duo horrea usque ad fundum combusta sunt, domuncula ad civitatem vergens vicina, aegre conservata est, tecto jam combusto.
- 1595 [20. Jun.] Habetur Epperies deletus civium [15]95.
[11. Oct.] Anno 1595. Celebrata est Epperiessini Synodus, in qua perlectis articulis fidei *praelegit* Archidiaconus quosdam aphorismos pacis retinendae *gratia* inter politicos et Ecclesiasticos. Illis cum politici subscribere nollent discessum est re infecta.

Sine anno

[5. Mai.] Suspendit se familia Barabasch circa meridiem vento se.....ndi[?] nimium flante.

[5. Mai.] Disputatio cum Anababtista.

[9. Mai.] + Suscipio infantem in baptismo.

[28. Mai.] A senatu accipio *florenos* 26. pro rebus ad nuptias meas coemendis.

[17. Jun.] Ex Curia accipio 5. *florenos* 32. *denarios*.

[21. Jun.] Vt faustum atque felix sit, celebravi cum Elisabetha mea Belsiana nuptias, et *hospites* ad 13 mensas collocatos largiter cibo potuque excepi.

[23. Jun.] Joannis Tanheuser domum fulmen ingenti fragore percussit, non autem fuit urens.

[24. Jun.] Joannes Thoraconymus celebrat nuptias cum Catharina relicta Francisci Pap.

[28. Jun.] Michael Seldnerianus cum Ferberiana nuptias celebrat, quibus ego cum mea Elisabetha interfui. Nocte hac occisus *est* filius Christophori Czilky Michael.

[3. Jul.] Incepi aegrotare frigus circa pectus primo persentiscens, post septimanam tamen utcumque per Dei clementiam eluctatus sum.

[3. Jul.] Appulit Archidux Austriae Maximilianus, eques, et hic pernoctavit: cui carmen gratulatorium a coena coram obtuli, altero die iussus redire, quod faciens mane summo spectator fui missae in aedibus Seldneri in vestibulo

³ 1998-ban a *Kéziratos források a 16–18. századból* című kötetben (Universitas Kiadó) a tervek szerint megjelenik a diárium teljes szövege. Dőlt betűvel állnak a kézirat rövidítésének feloldásai.

⁴ Vö. *Új magyar irodalmi lexikon*. Főszerk. PÉTER László. III. Bp. 1994. 1921–1922. (Horváth Iván)

⁵ BOCATIUS: *i. m.* (1. sz. jegyzet) nr. 742.

⁶ A bejegyzések a szögletes zárójelben megadott napoknál található az évfordulás eseményeket feltüntetető nyomtatványban.

hypocausti superioris celebratae, qua peracta Germanice me Archidux est allocutus, iubens pro labore dari praemium 14 florenos Vngaricos.

[30. Jul.] ...abit Ioannes Engelman Iglouiensis. [Initium adnotationis in margine scriptae decisum est?]

[1. pagina Augusti] Catharina .....[?] celebrat nuptias.

[4. Oct.] Bartphae celebratur Synodus cui et ipse cum Notario, Ekardo Sartor, Sautero, Georg[i]o Stalo, Joh[anne] Mihál interfui.

[12. Dec.] Sepelitur Lucas Feri Tricesimator Apoplexia prostratus.

[17. Dec.] Stephanus Botzkaj Legatus Transsylvanus, advenit cum 7. curribus, dimissus 19. Decembris.

*****

[28. Mai.]

O lumen Patriae Matthia maxime Regum
 Ille tuus Pannon, theuthona jura colet.
 Hungara Germano tradetur Sceptra tyranno
 Sceptringer et Reno subditus Ister erit.
 Ignibus unda prius miscetur, sidera terrae
 Jupiter has gentes, quam sociare queat.
 Thomas Zechy scribebat.

SZELESTEI N. LÁSZLÓ

Három új Hungarica és szerzőjük. Fri(d)valdszky Imréről van szó, akit Szinnyei is említ enciklopédiájában. Élete és munkássága részletesebben is ismertté vált a Frivaldszky-család kutatása folytán.¹ Először is fia és nem apja Fridvaldszky Simonnak (1609?–1672 u.), aki viszont unokája a család nemességét megszerző Frivaldszky Jánosnak (1515k–1606), Thurzó György nádor lietavai provizorának. 1620 táján került el a család ősi birtokáról, a Trencsén-megyei Frivaldról.

Tanulmányait nem tudni, hol folytatta, 1626-ból maradt fenn Logica-ja,² amely nem önálló mű, hanem gimnáziumi jegyzet („Conseritum per Simonem F.”), tehát az 1626–27. tanévben kb. 17 éves lehetett. Breznóbányán tanít 1630–1634-ben az evangélikus iskolában. Ugyanez évben Okolicsnán (Liptószentandrás mellett) „vindicatus”, 1653-ban Német-Lipcse (Partizanska Lupča) paróchusa és Liptó megye gyülekezetének szeniorja. 1647-ben előtte még más volt ez utóbbi tisztségben.³ 1660-ban Hnilitzenus rajeci pap több más személy között neki is ajánlja Wittenbergben megjelent könyvét.⁴ 1672-ben Németlipcse evangélikus templomát a katolikusok fegyverrel elfoglalják, parochusát lelkésztársaival együtt Pozsonyba idézik – bíróság elé. Itt okt. 8-án, hogy ne száműzzék, reverzálist ír alá, hogy lemond a lelkészi tevékenységről, sőt, ez, a Rezik által

¹ Frivaldszky családtörténet. Országos Széchényi Könyvtár Kézirattár (= OSzK), Fol. Hung. 3631/2 (1996)

² Frivaldszky Simon: Logica. 1626, 187 folio, 170 × 110 mm, kézirat. Tiszáninneri Ref. Egyházkerület Nagykönyvtára, Kt. 588

³ Az alábbi források ellentmondásos anyagaiból kihámozva: Rezik János: Gymnasiologia I–II. sectio, OSzK Quart. Lat. 29, I. sectio XII. caput XI. és tartalomjegyzék; II. sectio II. caput tartalomjegyzék; REZIK, JÁN–MATTHEIDES, SAMUEL: *Gymnasiologia*. Bratislava, 1971. 137, 205, 250, 367. FABO ANDRÁS: *Monumenta* ... III. Pest, 1861. 57, 62, 286. SZINNYEI J.: *Magyar írók élete és munkái*. III. Bp. 1894. 759. adatai a fentiekől függenek.

⁴ SZABÓ KÁROLY–HELLEBRANT ÁRPÁD: *Régi Magyar Könyvtár I–IV*. (RMK) III/1 655–656.